

ГЕНЕАЛОГІЯ (грец. γένεαλογία — родовід) — допоміжна історична дисципліна, яка вивчає походження окремих осіб чи родів та встановлює споріднені зв'язки між ними. Хоча окремі генеалог. дослідж. проводились ще за часів Стародав. світу, як точна наука із влас. системою доказів Г. постала наприкінці середньовіччя. Поштовхом до цього стало створення лицар. орденів, для вступу до яких потрібні були докази дворян. походження, що, у свою чергу, обумовило появу генеалог. довідників у формі генеалог. дерева або таблиці, у яких зазначались усі члени осн. і бічних гілок роду, їхні шлюбні зв'язки. Родоводи використовували і при укладенні шлюб. угод, які при дворах служили скріпленням угод політичних для підтвердження майнових та ін. претензій. До зображень гербів з іменами предків додавали відомості про народження, смерть та шлюб. Генеалог. таблиці складали, зокрема, князів. і шляхет. родини Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. 1728–43 у Львові вийшов чотири томник К. Несецького «Korona Polska», який містив генеалог. відомості й зображення гербів польс., укр., білорус. і литов. шляхет. родин. Укр. козац. старшина, отримуючи дворянство, від 2-ї пол. 17 ст. також почала складати власні родоводи. У 19 ст. вийшли узагальнюючі праці з польс. (А. Бонецького, Ю. Вольфа, А. Бальцера) і рос. (Г. Долгорукова, А. Лобанова-Ростовського) Г. Особливого піднесення Г. зазнала наприкінці 19 — на поч. 20 ст., коли було сформовано методи генеалог. досліджень і створ. низку генеалог. т-в у різних країнах світу. Питання укр. Г. досліджували, зокрема, **М. Грушевський**, **В. Модзалевський**, **О. Лазаревський**, Г. Милорадович, **В. Липинський**. Наприкінці 19 ст. у Львові засн. Геральд. товариство, що об'єднало також дослідників, які вивчали генеалог. питання (припинило існування 1939). Товариство видавало фахові часописи, де багато уваги приділялося Г. династій Рюриковичів, Гедиміновичів, походженню укр. князів. і шляхет. родин. На сторінках його видань розгорнулася т. зв. «генеалог. війна» навколо походження князів Несвицьких, Вишневецьких та Сангушків. Укр. Геральд. і Генеалог. товариства, створ. на еміграції, видавали записки та часопис «Рід і знамено», у яких друкувалися дослідж. **О. Оглоблина**, **М. Битинського**, **Б. Крупницького**, **В. Сенютовича-Бережного**, **Р. Климкевича** з Г. переважно козац. та міщан. родин. У СРСР, де в 20–30-х рр. генеалог. товариства були розпущені, їхні друк. органи ліквідовані, а більшість науковців репресовано, Г. як наука, що стосувалась переважно панів. станів, не користувалася популярністю.

Відродження досліджень з Г. в Україні почалося у 80-

х рр. з появою праць **Н. Яковенко**, **Л. Войтовича**, **І. Мицька**, **В. Собчука**, **В. Кривошеї**, **О. Цілуйка**. Після 1991 в Україні, РФ, Білорусі та Литві відродилися старі генеалог. товариства й засн. нові. Перевидаються дорев. і емігрант. праці, виходять довідники та енциклопедії. Виникли нові центри досліджень з Г. у Сімферополі та м. Біла Церква (Київ. обл.). Курси та спецкурси з Г. читаються у низці університетів. Багаті матеріали з укр. Г. зберігаються в Архіві Департаменту Геральдії (С.-Петербург), архівах Києва і Львова, гол. архіві давніх актів у Варшаві тощо.

У генетиці і селекції Г. — сукупність відомостей про батьків та більш далеких предків конкрет. особи або групи рослин чи тварин. Знаючи біол. і продуктивні якості предків, а також родичів по бічній лінії, можна правильно підібрати пари для схрещування, щоб одержати організми з бажаними ознаками. У тваринництві на основі Г. ведуться племінні книги, признач. для збереження породного генофонду та успіш. ведення селекц. процесу.

Рекомендована література

1. Лазаревский А. М. Люди старой Малороссии. К., 1882;
2. A. Boniecki. Herbarz polski. T. 1–13. Kraków, 1899– 1913;
3. Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник. Т. 1–4. К., 1908– 14;
4. O. Forst-Battagila. Traite de généalogie. Lausanne, 1949;
5. W. Dworzaczek. Genealogia. Warszawa, 1959;
6. Оглоблин О. Українська генеалогія та її значення для історичної науки // *Analecta Ordinis S. Basilii Magni. Romae*, 1960. Vol. 3(9); Войтович Л. В. Генеалогія династії Рюриковичів. К., 1990;
7. Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). К., 1993;
8. Мицько І. З. Синодики монастирів як унікальне джерело української генеалогії: князі Острозькі // *Лавра*. 1999. Ч. 2;
9. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль. Л., 2000;
10. Собчук В. Д. Знаті Південної Волині на схилі середніх віків: Істор.-генеалог. та істор.-геогр. дослідж. К., 2002;
11. Войтович Л. Нащадки Чингіз-хана: Вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів. Л., 2004.

Л. В. Войтович, Д. М. Голда

Бібліографічний опис:

Генеалогія / Л. В. Войтович, Д. М. Голда // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-29038>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).